

Pohorje.

Spisal † Janez Koprivnik, šolski svetnik. (Dalje.)

B. Arhajski ali stari kristalinični skriljniki.

1. Gnajs.

Kakor kaže naša geološka podoba (v 5. številki), obdaja gnajs na južni strani neposredno, na severni strani za in nad rogovačnikom granitovo jedro Pohorskega gorovja. Tudi na vzhodu, in sigurno tudi na zahodu, je plast gnajsa okoli granita; potemtakem je granitovo jedro v svojem spodnjem in nižjem delu krog in krog ovito v gnajs, to se pravi, okoli granitovega jedra je na spodnjem delu položena plast gnajsa.

Na severni in na južni strani sega na več mestih zgornji rob gnajsa pod granit, tako da na teh mestih granit pokriva gnajs in ne gnajs granit, kakor je nižje spodaj.

Gnajs je skriljevo-zrnata zmes kremenjaka, ortoklasa in slude; sestavljen je torej iz istih rudnin kakor granit. Po nekod, kakor n. pr. nad Framom, se nahaja v njem tudi črn turmalin, ki se mu pravi šerl. Ker je nastal iz melin, ki so bile v vodi raztopljene (ne iz podzemeljskih žarij, kakor granit), ima skriljav slog.

Po barvi je gnajs žoltkast, sivkast, siv ali črnkast, kakor je v njem več svetle kalijeve ali več temne magnezijeve slude. Vsled skriljavega sloga se da vzporedno v skriljavo sestavo precej popolno kalati.

Gnajsove plošče, kakršne n. pr. lomijo in kalajo v Framu, služijo za pomole pri hišah, za pločniška tla, za stopnice in za zidno kamenje. Ako je nepopolno skriljav, izdelujejo iz njega, kakor iz granita, trotoarske obrobnike in kocke za ulice in ceste. Delj časa podnebnim vplivom izpostavljen, sprhni in razpade popolnoma, tako kakor granit.

Turmalin, h kateremu spada tudi črni šerl, je rudnina iz vrste trdcev. Turmalinovi kristali so stebričasti, prozorni ali neprozorni; po barvi so črni (šerl), zeleni (navadni turmalin), rujavi (dravit), rudeči (rubelit), modri (indigolit).

Posebna podvrsta gnajsja je belec ali granulit, ki je svetle barve, drobnozrnat in sestavljen iz kremenjaka, ortoklasa, oligoklasa in drobnega rudečega granata; tam in tu stopi v te sestavine še bledomodri cijanit. — Jako lep in tipičen belec se nahaja na desnem bregu Bistrice, pol ure nad Slov. Bistrico. Okrajna cesta, ki pelje iz Slov. Bistrice v Gornjo Bistrico in dalje naprej, je posuta s prodcem iz belca in gnajsja z velikimi ortoklasovimi poedinci.

Oligoklas je natrijev in kalcijev živec zelenkaste in sivkaste barve. — Granat spada med trdce in se nahaja v jako lepih in popolno razvitih, včasih precej velikih kristalih, omejenih z rombičnimi ploskvami. Navadno je rudeč. Prozorni rudeči granat (almandin, češki granat) je priljubljen dragi kamen.

2. Sludovec.

Sludovec pokriva v manjši severni polovici Pohorja (v delu Pohorja severno od ponikve Fala-Vuzenica) neposredno gnajs; v večji južni polovici (v delu južno od pogrezine Fala-Vuzenica) pa pokriva gnajs rogovačnik neposredno, in šele na rogovačniku leži na južnem pobočju (in deloma tudi na drugih pobočjih) sludovec. Gnajs je torej obdan in pokrit (v spodnjem nižjem delu) deloma od rogovačnika, deloma od sludovca.

Sludovec je tesna zmes kremenjaka in slude, katerima sestavinama se mnogokrat pridruži še navadni neprozorni granat. Sludovec se da vzporedno s skriljevim slogom zelo popolno in gladko kalati, posebno drobnozrnat. Prepereva in razpada pa sludovec prav počasno.

Sludovec služi kot zidni kamen, raztolčen v drobne kose pa za cestni prodec. Zlasti daje plošče za stopnice in trotoarje. Drobnozrnat Pohorski sludovec s popolnim in gladkim kalanjem je znan kot strešnik za cerkve in kapele. Vse cerkve in kapele na Pohorju in okoli Pohorja (s prav malimi izjemami) so pokrite s Pohorskim strešnim sludovcem ali skriljem. Lomijo ga v mnogih kamnolomih. Nalomljenega razkalajo v plošče, plošče pa oklešejo ter na enem robu prebijejo za žrebelj, ki ploščico na strehi drži. Najbolj znani kamnolomi za strešni skrilj na Pohorju so: V Hudinji nad Vitanjo pri posestnikih Obadu in Stodržniku, v Boharinji v Zreški župniji, v Megličevem jarku nad Oplotnico, pri Pisancu na Zgornji Poljskavi, na Hojnikovem posestvu nad Framom.

3. Rogovačnik.

Ta kamenina, ki je na Pohorju zelo mnogo, leži pod gnajsom, na gnajsu ali pa je postлана v gnajs. Obširna nahajališča so nad Vuhredom, v Puščavi, nad Puščavo, ob Lobnici, nad Rušami, Laznico, Radvanjem, Razvanjem, Hočami in Slivnico; pri Sv. Martinu, Sv. Urši, in Sv. Primožu, ob zgornji Ložnici, med Zgornjo Bistrico in Sv. Jungerto (zelo dolg pas) ob Meslinji. (Glej geol. zemljevid v 5. številki). Rogovačnik, tudi rogovačin ali amfibolov skrilnik (pri Sv. Jungerti mu pravijo težki ali zeleni kamen) je sestavljen poglavitno iz rogovače ali amfibola in iz kremenjaka. Ker v sestavi vsikdar prevlada rogovača, je rogovačnik vedno zelen; tanke plasti kremenjaka v njem pa so belkaste. — Rogovačnik služi za zidni kamen. Na zraku precej hitro prepereva; preperel daje rjavo prst.

Rogovača, amfibol, glavna sestavina rogovačnika, spada med skalovce ali kamenince in se nahaja v kristalih in v skalah. Kristali imajo podobo stebričev, ki so omejeni na enem koncu z nizko piramido, na drugem s srešnico. Skalna rogovača je zrnata, protasta (steblasta) ali vlaknasta. Barve je največ temno-zelene, a ima tudi sovrste, ki so bele, sive, svetlozelene in črne.

4. Eklogit.

Ako stopi v rogovačnikovo rudninsko zmes še granat, nastane eklogit. Eklogit je temnozelen (rogovača) in rudeče pikast (granat); čez skriljnat sloj prelomljen, kaže na lomišču belkaste proge (kremenjak). Vsled granata kot sestavine je zelo trd. V Mariboru obdelujejo klesarji-tlakarji takozvane »mačje glave« za cestni tlak; če pridejo na eklogit, ga ne oklešejo, ker jim je pretrd, ampak ga vržejo v kraj; istotako se ga ogibljejo zidarji.

Na Pohorju mora biti nahajališč eklogita, kar nam priča eklogitovo kamenje, ki ga nahajamo po jarkih Pohorskih potokov; znani pa sta samo dve nahajališči, eno nad Hočami (cerkev sv. Lenarta stoji na eklogitu), drugo nad Slov. Bistrico; če hodiš iz Slov. Bistrice na Tinje, prideš dvakrat na eklogit. (Primeri naš geologiški zemljevid.)

5. Lojevčnik.

Ako greš iz Ruš na Staro steklarino, najdeš malo prej, ko dospješ v Smolnik, na potu zelenkasto in sivkasto kamenino, ki se lušči v majhnih in tankih šibrah. Vzami šibrico v roke in žuli jo med prsti; opazil boš, da je polzka. Ta kamenina je lojevčnik in

ne kloritovec, kakor trdijo nekateri rudinarji. Lojevčnik sem našel še na nekaterih drugih mestih nad Rušami, pa nikjer drugod na Pohorju. Zollkofer poroča, da se nahaja tudi blizu Sv. Daniela, in prof. Horák, dober poznavatelj Pohorja, ga je baje našel v Zgornjih Hočah in ob Devini.

Lojevčnik, ki je iz lojevca in kakor prah drobnega kremenjaka, je bolj redka kamenina; rabijo ga za plošče in kot zidni kamen.

Lojevec, steatit, rudnina iz reda lojevcev (steatitov), ima ploščate, vedno majhne kristale; kristalinični (skalnati) je listav, luskast in gost. Po barvi je zelenkast, žoltkast ali bel in se blišči kakor bisernina. Mehek je, da ga lahko z nohtom začrtaš, in 2-8 težji od vode. Med prsti se otipa polzek in masten. Če natrosiš njegovega praha na les ali na usnje (novo obuvalo!) narediš les in usnje polzko. Tudi čist lojevec se nahaja na Pohorju, tako n. pr. na Planici; so pa tudi druga nahajališča.

6. Kloritovec.

Kloritovca, ki sestoji iz zelenega klorita in zelo drobnega kremenjaka, nisem zasledil na Pohorju sam nikjer. Dr. Rolle ga je našel med Činžatom in Rušami ob Dravi in v Meslinjski Dolini, prof. Horák blizu Šentlovske steklarne in na levi strani Zgornje Bistrice nad Limbušem blizu posestnika Sadovnika.

7. Praglinovec.

Praglinovec (filit) leži na mnogih mestih na slemenu Pohorju neposredno na granitu; v veliko večjem obsegu pa obdaja in pokriva nižje na pobočju, krog in krog v pretrganem pasu, sludovec; praapnencu ali zrnatemu apnencu je on često podlaga.

Pohorski praglinovec je črno- ali modro-siv, nepopolno skriljav, mnogokrat naguban in ima na skriljih svilnat sev. Sestavljen je ali iz drobnozrnatega kremenjaka, drobnozrnatega ortoklasa in majhnih sludinih luskin (gnajsov praglinovec), ali pa iz majhnolistave rogovače, drobnega kremenjaka in včasih še iz drobnega grafita (rogovačni in grafitov praglinovec).

Praglinovec precej hitro prepereva in kmalu razpade v rjasto prst. Rabijo ga za zidno kamenje.

8. Praapnenec ali zrnati apnenec.

Kot »Pohorski marmor« je znan ta apnenec daleč na okrog. Že stari Rimljani so vedeli zanj, so ga lomili in obklesavali. Postlan je ali v gnajs, sludovec ali rogovačnik ali pa leži na praglinovcu.

Obširna nahajališča praapnenca so : Na desnem bregu Meslinje blizu nje-nega izliva v Mežo, na levem bregu Vuhredčice pred izlivom, v Jožefovi Dolini blizu Ribniške steklarne, ob izlivu Velke v Dravo, vzhodno od Puščave, pri Fali, v Činžatu in ob spodnji Lobnici, blizu Sv. Primoža nad Hočami, nad Šestdobami, v Planici nad Framom, nad Slov. Bitrico, pod Koritno, pod Sv. Jungerto, nad Vitanjo. (Glej naš geol. zemljevid.)

Pohorski praapnenec (marmor) je debelo ali drobno zrnat, bel ali sivkast, na mnogih mestih se nahaja v njem sluda (Planica), tu pa tam tudi kremenjak, rogovača, grafit, železni kršec. Jako drobnozrnatega in belega kakor sneg sem našel v kamnolomu na Hudini nad Vitanjo.

Posebna vrsta praapnenca se nahaja ne daleč od Puščave, na severni strani ceste, ki pelje s Puščave čez Jodl na Falo. Apnenec je sivkast in drobnozrnat, pa trd, da reže steklo. Lomijo ga in delajo iz njega prodec za cesto čez Jodl.

Po vseh večjih, zgoraj navedenih nahajališčih so kamnolomi za Pohorski marmor. Lomijo ga ali posestniki za zidni kamen ali da žgejo iz njega apno, ali pa kamnoseki, da dobivajo marmorne skrille in plošče; prej so ga lomili tudi za Pohorske steklarne.

Na Planici je imel Mariborski kamnosek Stichel (pozneje Kron-egger) več kamnolomov. V enem so vlomili pred 40 leti velikanske plošče za grobnico Radeckemu, severno od zgodovinskega Vagrama. Stari ljudje še zdaj pripovedujejo, s kakimi težavami so vozili marmorske velikane s Planice v Fram. — Zgornja stopnica pred velikim oltarjem v cerkvi sv. Jungerte na Pohorju je plošča iz Pohorskega marmorja, ki meri 2 m 18 cm na dolgost, 1 m na širokost in 9 cm na debelost. Poprej je bila neposredna podlaga velikemu oltarju. Ko so si pa omislili Šentjungerčanje l. 1863. nov veliki oltar, jim je zgradil Vojniški umetnik oltar nekoliko previsok; zato je morala velika plošča z oltarskega podzidja pred podzidje za zgornjo stopnico. Plošča je iz Zajčkega samostana, kakor je bil stari veliki oltar; v mojih deških letih so starci pripovedovali, koliko parov volov je bilo vpreženih, ki so vlekli veliki kamen po strmem slabem potu z Zreč k Sv. Jungerti. V katerem marmorskem kamnolomu na Pohorju se je vlomila velika plošča in kedaj, ni znano.

Na Planici so imeli tudi stari Rimljani kamnolome za marmor; seveda so sedaj, po blizu 2000 letih, popolnoma zasuti ter z drevjem obrasli. Istotako imajo nad Šestdobami, nad Slov. Bistrico, pri Sv. Jungerti in na Hudini kamnoseki svoje kamnolome za marmor, imeli so jih tukaj brez dvombe tudi že Rimljani. Vsi rimski spomeniki, ki so jih našli v Hočah, pri Sv. Martinu in Sv. Jungerti na Pohorju,

na Ptuju in v Celju, so iz Pohorskega marmorja. Iz njega so večjidel vsi nagrobni spomeniki na pokopališčih pri cerkvah na Pohorju in okoli Pohorja (tudi v Mariboru, v Celju in na Ptuju); taki so tlaki po cerkvah na Pohorju in ob znožju Pohorja — s prav malimi izjemami. —

Vse do tod popisane Pohorske kamenine spadajo v arhaiski ali prâvek naše zemlje in k primitivnim njenim tvorbam. Kar jih bo sledilo, so vse mlajše in se nahajajo samo ob znožju ali blizu znožja. Ne nastopajo več niti tako na široko, niti več tako na debelo kakor prvotne. Razen apnenca in grintavca (dolomita), ki imata kristalinično sestavo, so vsi gromačni skriljavci.

C. Gromačni ali klastični skriljavci.

1. Trijaške tvorbe.

a) Werfenski skriljavci.

Werfenski skriljavci (po mestu Werfenu na Solnograškem) ležijo ali na sludovcu ali na praglinovcu in so najstarejše kamenine trijaških tvorb. Ti skriljavci so ali glinovci, peščenci ali sprimki (konglomerati). Po barvi so rudečkasti, redkeje zelenkasto sivi. Glinovci so tanko-skriljavi, sludine luskine v njih so zelo majhne; peščenci so bledejši od glinovcev; sprimki so rudeči kakor glinovci. Večja nahajališča Werfenskih skriljavcev so: Na južnem pobočju Rovt (Rotenberga) nižje cerkve sv. Ignacija, zapadno od Vuhreda na obeh straneh Vuhredščice, med Gornjimi Dravčami in Sv. Primožem na vzhodu ter Sv. Ožbaltom in Sv. Antonom na zapadu pod Jesenkovim Vrhom, med Sv. Petrom in Pamečami na desnem bregu Meslinje; majhni otoki so blizu Sv. Danijela.

b) Trijaški apnenci in grintavci.

Trijaški apnenci in grintavci so na Pohorju zrnati ali gosti, po barvi pa sivi ali sivorujavi.¹ Nahajajo se v manjših otokih na več mestih, apnenec na desnem bregu Meslinje niže Pameč, kjer pokriva Werfenske skriljavce; na severu Jesenkovega Vrha, pri Vuhredu in jugovzhodno od Zgornjega Doliča. Grintavec je pri Zgornjem Doliču; na Brinjevi Gori, kjer stoji cerkev sv. Neže, med severozapadnim znožjem Brinjeve Gore in Sv. Martinom nad Zrečami; na Dobrovi zapadno od Zreč. Dobrove pa ne štejemo več k Pohorju. (Dalje prih.)

¹ Te apnenca in grintavca ima Stur za trijaške, dočim je dr. Rolle mnenja, da so starejši.

Iz Zillertalskih Alp.

Spisal Janko Mlakar.

(Dalje.)

5. Začarani nahrbtnik.

Eden izmed najlepših planinskih izprehodov na Tirolskem je brezdvomno pot iz Jenbacha v Sterzing. Ako nočeš ob železnici peš hoditi, potegne te »lukamatija« iz Jenbacha skozi Zillertal v Mairhofen za prav mal denar. Tu vzameš, ako si pravi smukavec, noge pod pazduho in jo udariš skozi divno Dornaubergklamm v Zemmsko dolino. V idiličnem Dornaubergu se malo pokrepčaš, potem se pa napotiš do Breitlahnerja. Od tu dalje te pripelje lepa pot ob šumečem Zamskem potoku mimo Dominikove kočice na Pfischerjoch. Od tod imaš pa samo še dober skok — kakih šest ur — v Sterzing.

Na desnem bregu Zemmskega in Zamskega potoka se odpirajo kar zaporedoma daljše in krajše doline s krasnimi sklepi, kakor so n. pr. Zillergrund, Stillupgrund, Zemmgrund, Schlegeisgrund in drugi »grundih«. To lepoto znajo prebrisani Zillertalci dobro izrabiti. Postavili so po dolinah male hotele, ki jih pa imenujejo kočice, menda zato, da nekoliko nedolžnejše izgleda. Po »grundih« je nastavilo planinsko društvo svoje udobne »pasti«, v katere turisti kar trumoma padajo. Nesrečne žrtve nimajo v zapisnikih nič zaporednih števil, ker jih je včasih en sam dan na stotine.

Tudi midva sva sklenila ogledati si dve taki, in sicer najlepši pasti ter se nato vrniti domov. Zato se posloviva proti petém od prijaznih gostov v Dominikovi koči ter odrineva v Schlegeistal proti Furtschlagelskemu domu, kamor sva imela dobro poltretjo uro hoda.

Komaj sva za streljaj daleč, kar se ulije tak dež, da je kar od tal odskakoval. Dobro, da je to izdatno, a popolnoma nepotrebno namakanje trajalo samo eno uro. Sploh sta se pa tisto popoldne dež in solnce kaj hitro menjavala; zgodilo se je celo, da je solnce ob najhujši plohi najlepše sijalo. Zdelo se nama je, kakor bi bila pri kaki skioptični predstavi. Sedaj se je zavesa pretrgala na tej strani, sedaj zopet na oni, in vselej se je prikazal kak gorski velikan. Kadar se je pa dvignil: zastor v sklepu doline, sva zagledala ves velikanski Schlegeiskees in oba njegova drzna stražnika, Mutnock in Breitnock.

Čim globokeje sva prišla v dolino, tem redkejše so bile te slike. Ko pa zavijeva na pot, ki vodi v neštetih ovinkih proti Furtschlagelskemu domu, prenehala je predstava popolnoma; zato

se naju je pa dež toliko stanovitneje držal. Naposled je bilo tudi teh strmih ovinkov konec, in kmalu zagledava pred seboj razsvetljena okna prostornega planinskega doma.

Bilo je vse polno gostov, tako da sva komaj dobila sobo. Sicer nama ni bila posebno všeč, ker se je bil že tretji vanjo vselil; toda bolje je vendar bilo kakor pod kapom. Najin novi tovariš je najbrže mislil, da bo sam ostal. Kajti razstavil je bil svojo prtljago po mizi in stolih, s praznim nahrbtnikom pa je zaznamenoval za vsak slučaj svojo posteljo. Lojze je gledal po sobi, da bi zapazil kak cepin ali palico in na ta način spoznal, je li neznanec smukavec ali vrhožér; meni se je pa šlo le za to, da bi izvedel, če mož po noči glasno spi, ali pa morda — tiho smrči.

To pot je bil Lojze prej gotov nego jaz in jo je takoj odkuril v obednico. Ko pridem črez nekaj časa za njim, ga najdem pri neki mali mizi v prav živahnem pogovoru s tretjim prebivalcem najine spalnice. Izvabil je vse iz njega, kar ga je zanimalo. Mladenič se je predstavil za filozofa, česar bi mu pa nihče ne prisodil; kajti izgledal je jako »priprosto«. Bil je smukavec prve vrste in goreč nabiralec pečatov gorskih koč. V mali, nalašč za to prirejeni knjižici je imel že nad trideset pečatov lahko pristopnih koč nabranih.

Mladi mož se mi je v svoji naivnosti izprva jako dopadel; ko sem pa izvedel, da glasno spi, izginilo je to dopadenje takoj. Kajti vedel sem, da me čaka po noči »žinganje«. In res, nisem se motil.

Lojze in jaz sva bila že v jasliah, ko prikolovrati filozof v sobo. Urno sezuje črevlje, se zavije v plašč ter leže v posteljo. Drugo jutro je ta način počivanja opravičeval s tem, češ, da ga rado zebe.

Ni minulo četrť ure, in godba se je pričela; smrčal je v vseh durih in molih. Z mojim spanjem seveda na ta način ni bilo nič. Lojze je pa vkljub tej godbi dobro spal, dá, tuintam je posegel celo malo vmes; ko je pa videl, da ne more tekmovati, je raje utihnil. Jaz bi bil srčno rad vrgel godca na plano; ker sem se bil pa še zvečer skrbno namazal z božjo mastjo, ki se ji pravi potrpežljivost, sem čakal vdano dneva.

Proti jutru se mi je posrečilo, da sem malo zadremal. Ko se zdramim, zaslišim neko godrnjanje na svoji postelji. Sklonim se pokonci ter tipam po odeji; naenkrat začutim pod roko nekaj kosmatega. Tip me pouči, da je lastnik tega kožuha — maček.

Muc je bil zvečer zašel v sobo; ker mu je pa postalo mraz, prišel se je k meni gret. Moral je biti z menoj jako zadovoljen, ker je tako lepo predel. Jaz pa načelno takih godcev ne ljubim, zato ga

primem in odslovim na tla. Toda komaj se odenem — bilo je jako mrzlo —, je že zopet na postelji. Porednež mi je skočil kar na trebuh. Kazalo mi ni drugega, kakor vreči nepoklicanega gosta iz sobe. Toda kako najti vrata, ko je bilo temno kakor v rogu, sveče pa nisem imel?

Dvignem se po konci, vzamem muca v naročje in vstanem. Nato stopam tipaje v smeri proti durim. Tu se dotakne levica filozovega nahrbtnika, ki je ležal na mizi vrh njegove ropotije. Tako mi šine dobra misel v glavo.

»Čakaj, mucek«, si mislim, »tudi ti dobiš svojo posteljico, da ne boš nadlegoval poštenih hribolazcev«, in — pobašem živalico v nahrbtnik. . . . Mucu se je izprva jako dopadlo v novem domu. Kajti predel je na vse pretege, vmes sem pa slišal tudi nekako hlastanje. Kar se dvigne v filozofovi postelji silno rožljanje.

»Za božjo voljo, kaj pa je?« zakliče Lojze ves prestrašen in plane kvišku.

»O, nič hudega«, se oglasi filozof. »Moj budilnik ropoče; ker se bojim, da bi ga ne pozabil, obdržim ga kar v žepu«.

Ura je bila pol petih. Filozof vstane ter prižge luč. Nato se obuje, sleče plašč in bil je — oblečen. Meni je bil ta način oblačenja sila všeč. Koliko imaš opraviti, da navlečeš vse potrebno nase! Tako pa stopiš v črevlje in si oblečen.

Muca je pa moral budilnik zelo razburiti. Začel je namreč — menda od samega strahu — preobračati kozolce, da je nahrbtnik kar odskakoval. Stvar je bila tako smešna, da sem se skoraj jokal, ker se smejati nisem smel.

Tudi filozof je zapazil protinaravno obnašanje svojega nahrbtnika. Kar sapo mu je zaprlo. Nekaj časa gleda debelo z odprtimi usti, nato pa zakliče: »Saperlot, kaaj pa je tooo!«

Sedaj postane tudi Lojze pozoren in čudili smo se — vsi trije. Med tem se nahrbtnik vedno bolj približuje miznemu robu in zdrsnje slednjič na tla. Sedaj šele se zbudi filozof iz svojega zamaknjenja. Urno zgrabi palico in dregne v nahrbtnik. Muc je pa dvignil protest proti temu neprijaznemu ravnanju in je odločno zamijavkal.

»Ha, maček je notri! — Oh, moja salama, gotovo jo je snedel! — Grdoba, dišala mu je, ker je bila tako dobra, pa je zlezal v nahrbtnik ponjo. — Prosim lepo, gospod župnik, vrzite to ničvredno žival ven, jaz se namreč mačkov bojim«.

Lojze oddrgne nahrbtnik in muc šine ven kakor strela ter skoči naravnost na mojo posteljo. Tu se mi stisne lepo v vznožje ter se začne oblizovati na vse pretege. — Dišal je po salami.

Sedaj prime filozof nahrbtnik in ga začne stresati, a zastonj je čakal, da bi salama ven padla. Nato ga celo obrne, toda salame ni bilo nikjer.

»Ako bi — muca obrnil, bi pač hitreje prišel do svoje lastnine«, sem si mislil jaz, a ob enem previdno zase ohranil to lepo misel.

Med tem, ko sta se Lojze in filozof pogovarjala, kako neki je maček prišel v zadržnjen nahrbtnik, sem jaz že — glasno spal. Smrčal sem tãko, da je muc ves prestrašen iskal pod posteljo varnega zavetja. Zbudil sem se šele, ko je filozof zapustil sobo. Ker sem pa spal kakor zajec z odprtimi očmi, videl sem dobro, kako mi je za slovo poslal par strupenih pogledov, kakor bi mu bil jaz snedel salamo.

»To si mu gotovo ti naredil«, začne mi sedaj Lojze očitati.

»Kaj, da sem mu jaz salamo snedel? Kako pa prideš na take misli?«

»Ne, ne mislim tega; ampak da si mu mačka zavezal v nahrbtnik, to pravim«.

»Kar je res, to je res: mucu sem jaz odkazal prenočišče v njegovem nahrbtniku, to pa le zato, ker mi tvoj ni prišel pod roke. Toda naročil mu pa nisem, da naj sne salamo. A tudi mucek je nedolžen, in sicer zato, ker nima svobodne volje. Kajti, ako bi on imel to lepo zmožnost, bi bil gotovo pustil salamo v miru, ker je danes petek. To nesrečo je zakrivil edinole tvoj prijatelj filozof, ker ni spravil salame v žep kakor budilnik«.

Na to ni vedel Lojze nobenega odgovora. Sedaj se urno napravim — šlo je pa počasneje, kakor pri filozofu — odprem okno in pogledam na vreme. Oster veter zapiha po sobi in mi vrže v obraz pest snežink. Najraje bi bil zlezal nazaj pod toplo odejo in prav nič se mi ni ljubilo na pot. Kajti šest ur dolga hoja čez Schönbichlerhorn (3135 m) v Berolinsko kočó pri takem vremenu ni posebna prijetnost. Kakor mi je Lojze pozneje zaupal, je njega ravno tako vleklo nazaj v posteljo. Tisto jutro sva pa te svoje želje skrivala skrbno eden pred drugim. Molče sva povžila skromni zajutrk in odšla v mrzlo jutro.

(Dalje prih.)

Mangrtska skupina.

Spisal dr. H. Tuma (1911).

(Dalje.)

Mangrtskima Jezeroma gre tok potnikov s postajice Bela Peč in od postaje Rateče nad Klancem mimo šumečega Jezerskega Potoka po senčnem gozdu do dolenjega jezera v pol ure.

Jezeri in obdajajoči gozdi so last Fužin Im Stückl = Pod Klancem. Ogromna večina gozdovja je erarske lasti. Klanske fužine in erar sta vedno močno stiskala in izpodrivala Rateške pastirje. Ker se že od davna nikdo ni brigal za to krajno slovensko občino, so imeli lahko delo. Nedavno je segala meja Rateške občine do srede struge Jezerskega Potoka. Klanške fužine pa so ji potom poravnave odkupile pravico do vode in tudi desni breg do vozne poti za prav ničevno ceno K 200! Ratečani so res pridobili vsled te poravnave »nesporno« pravico napajati svojo planinsko živino v Jezercu, ali posestno pravico napajanja in gonje so imeli že od vekov ter so jih Fužinci le strašili, da jim napajališče zapro potom tožbe, ako jim Ratečani ne odstopijo vse pravice do Jezerskega Potoka. Seveda so jim Fužinci takoj po tej poravnavi vso vodo Jezerskega Potoka zajeli in napeljali v svoje tvornice.

Mangrt odpada, kakor vse Julijske Alpe, strmo proti severu. Pod seboj nima pravcate doline, marveč objemlje s panogama Pónice in Forke (Mittagskogel) najširšo kopanjo (Becken) sevne strani Julijskih Alp. Remšendol, Planica, Pišenca, Vrata imajo značaj prave doline, le Zajzera je širša in kopanjasta, dočim je podanek (Talsohle) pod Mangrtom širši nego daljši ter se izliva iz sklepa kopanje Jezerski Potok v precej strmi strugi, kakor čez prag, v Belopeško dolino.

Ako Mangrtsko kopanjo prekaša po svojem miru in hladu Remšendol, po svoji divjosti Planica, prekaša Mangrtska kopanja te in ostale doline po harmoniji in veličini vseh faktorjev, ki mogočno vplivajo na človeka. Strmo se dviga iz kopanje, porasle z gozdovi in pregrnjene z zelenimi pašniki, severna stena do 1300—1400 m visoko. Na ta orjaški podstavek je skoraj v sredi postavljen lep stožec Mangrtov. V vzhodnem kotu se vzpenjajo visoko gori prodovi in plazovi ter tvorijo snežne krnice Jagnjičnih Prodov in Zagač, med in nad njimi piramida Vevnice, 2351 m. V zahodnem kotu mole po vrsti lepo obražena (gestaltet) vrhova Malega Mangrta in Strmega Nosu ter krnastih Malih Špic. Ves breg kopanje okoli in okoli je v zelenih gozdih, ob izhodu, kjer se gozdni rebri od vzhoda in zahoda zblížata, sta vloženi obe jezera. Nikjer v Julijskih Alpah ni združena taka grandioznost alpskih skladov, take oblike vrhov, zelenje gozdov in pašnikov in modrozeleno zrcalo jezerske vode, kakor tod. Z estetičnega gledišča (Gesichtspunkt) moramo Mangrtski kopanji pač priznavati prvenstvo lepote izmed dolin Julijskih Alp.

Mangrtsko skupino lahko imenujemo lanec gor, ki sega od Vevnice čez Visoki Mangrt naprej do Predlove Glave, s tremi

panogami proti severu na Pónico, na Breitkofl in na Fünfspitz. Od Vevnice na jug čez Kotove Špice je Mangrtska skupina zvezana z Jalovško. Razločni zarez Julijskih Alp sta v Predelu (1156 *m*) in v sedlu Vršič (1611 *m*). Med tema zarezama je vladujoči vrh Mangrt (2678). V Jalovško skupino bi šteli lanec od Mójstrovke (2332 *m*) do Ozebnika (2324 *m*) s panogama proti jugu do Šmihelovca 2108 *m* in vzporedno do Krnice 2235 *m*; Grintovski lanec od Srebernjaka (1894 *m*) v Trenti in do Sovinjaka (1637 *m*) nad Bovcem. Delè jih kotanje (Schlusstäler) Trenta in Bavšica, Planica in Koritnica. Med seboj so vse tri skupine vezane po visokem grebenu od severa od Vevnice čez Ozebnika in Pelce na jug do Grintavca. Ta visoki, težko prehodni lanec deli Planico in Trento od Koritnice in Bavšice.

Med Mangrtsko in Jalovsko skupino je sedlo Velikega Kota ob 2105 *m*, tako da smemo Mangrtski skupini prištevati tudi Kotove Špice (2380 *m*). Mangrtsko skupino obljemlje torej Planica, sedlo Velikega Kota, Koritnica, Predilica, Rabeljska Jezernica, oziroma Zilica, in Belopeški Potok. Ronki (Abfälle) severne panoge Pónice tvorijo razvodje med Dravo in Savo. Voda Mangrtskih Jezer teče proti zahodu v Zilico in Dravo, voda Planice pa izvira v Korenskih jezerih kot Dolinska Sava. Hudourniki, ki tečejo proti severu izpod Ponice: Hudomesto Voda (na zemljevidu Svabešča Graben), Beli Potok (zemlj. Prode Gr.) Aplenk (zemlj. Apneni Gr.) se ob navadnem vremenu izgublajo v Blatih ob železniški postaji, potok Trebiža, ki teče proti jugu skozi vas Rateče, pa v Ledinah pod vasjo. Ob velikem deževju na tem prostoru nastopi pretaka-bifurkacija, t. j. voda hudournikov izpod Ponice in iz potoka Trebiža se preliva na dve strani, deloma v Savo, deloma v Dravo.

Skupina Mangrtska ima od juga na sever le strme prehode, čez Travnik 2173 *m*, čez (Plaze) Jezik 2072 *m*, čez Sedelce 2030 *m*, čez Škrbino Belega Potoka 1669 *m*, čez Stožje 1733 *m* in čez Škrbinico 1823 *m*. Vsi ti prehodi so težavni in ne pospešujejo prav nič zveze med prebivalci severa in juga. Zato so tvorili Ložanje na jugu Mangrta od nekdanj mali svet zase, Ratečani in Fužinci na severu, ki so med seboj deljeni po Klanških gozdih, pa zase. Zato so Ložani jezikovno ostali sveži, dočim se pri Ratečanih pozna nekoliko Koroški vpliv. Tudi med Belo Pečjo in Ratečami ni bilo nikdar živahnejše dotike, tako da so še danes Rateče ena najčistejših vasi na Slovenskem. Ratečani in Ložani, posebno pa drugi, so krepek pastirski rod. Še do nedavna so imeli velike čede ovac in koza, dočim so Fužinski nemški priseljenci držali po svojih rovtih bolj

govedo. Da so ti domačine šele izpodrinili, kaže ostanek prvotne lastnine Vraška Planina med Rabljudom (Törler Aibl). Tudi v Remšendolu so imeli Fužinci pravde s slovenskimi Koroškimi pastirji iz Kokovega in Vrat. Loški pastirji so pasli preko občinskih mej, posebno proti Fužincem daleč na severno plat. Odtod pristna slovenska imena v mejah občine Bela Peč. Tako so tudi Ratečani pasli do kota Remšendola. Slovenska imena segajo vsled tega precej daleč na sever. Zgolj nemška imena so šele od Fünfspitzta in Breikofla na sever. Sledovi starega Slovenskega gospodarstva so v Tamarjih.¹

V Trbižu in Beli Peči kakor po celi Kanalski dolini na Koroškem so bili prvi tuji naseljenci Italijani v 14. stoletju; oni so postavili prve fužine tod. V Kanalski dolini so ostali dalj časa, raditega je še mnogo italijanskih krajevnih imen tudi više v plogih (Lehne). V Trbižu in Beli Peči so jih pa kmalu izpodrinili nemški obrtniki in rovtarji. Še l. 1399 imenuje škof Albert Bamberški Trbižane Lahe in šele l. 1609 so imenovane prve nemške kmetije na Belopeškem in šele takrat so se uredile posestne razmere med starimi slovenskimi pastirji in nanovo prišlimi rovtarji. Nemške rovtarske naselbine v Rovtah, v Nesseltalu in Ahletah so bile izprva le maloštevilne, Fara v Beli Peči se je ustanovila šele l. 1681.

Nikjer v Mangrski skupini ni sledu Rimljanov in Keltov, zato moramo — do boljšega dokaza — smatrati Slovence kot pranaseljce v teh krajih. Vsa gorska imena in med njimi starodavna, često danes nerazumljiva, pričajo to. Med te zadnje spada tudi ime Mangrt.

(Dalje prih.)

¹ Sedanja Jezerska Planina pod Mangrtom pa ona v Remšendolu (v zemljevidu napačno imenovana Weissenbach-Alm) imata obe staro ime »Pri Tamarju«. Nemški Fužinci še danes rabijo za Weissenbach-Alm, recte Remschentalalm, le: Beim alten Tamar, sirarne itak ne drže. Za prehode nemški Fužinci nimajo pristnih starih imen, ampak so vsa poznejšega izvira ali pokvarjena imena, n. pr. Tozasattel za Čez Stožje, ali prevodi: Plazje = Lahn ali pa turistovska imenovanja: Gamstalscharte, Römerscharte. — Böse Scharde (2362 m) v Mangrskem grebenu je neprehodna, zato domačini nimajo nobenega imena. Nemško ime je nadel turist Dr. Kugy, sicer dobro izmišljeno, tako da tudi slovenski turisti imenujemo lahko to karakteristično zarezo »Huda Škrbina«. Zagerca ali Žagarica-Senke (2160 m) je pokvarjenka dr. Kugy-ja. Tudi to sedlo je neprehodno, ime pa skvarjeno od Rateškega za krasno krnico na severno stran: Zágače. Neki slovenski jezikoslovec se je trudil nemški izmišljenko Zagerca ali Žagarica razlagati kot skrajšani izgovor: Zá Gorico. Ta beseda bi bila brez pomena, pač pa odgovarja prirodni tvorbi ime Zágače, t. j. zagatjen, zaprt kraj.

Naše slike.

1. **Pogled s Stola na Triglavsko pogorje.** Stol (2236 m) je prištevati najznamenitejšim razglednim vrhovom. Kot najvišja točka Karavank kipi skoro neposredno iz širne doline; zato pa je posebno krasen razgled po naši slikoviti Gorenjski. Najlepši prizor pa je seveda pogled na sivi Triglav in na mogočne sosedo, ki ga od obeh strani obdajajo.

2. **Jama »Okroglica«.** (Gl. str. 124.)

3. (V tekstu:) Žrelo »Široke Jame«. (K str. 123).

Obzor.

Delovanje »Društva za raziskavanje podzemskih jam, v Ljubljani« 1912. (Poročilo Dolenjske sekcije). — Jesensko jutro. Vlak drdra po pobočju gozdnatih gora nad Račensko dolino jugovzhodno od Grosuplja. Potniku, sedečemu ob oknu, se nudi krasen pogled navzdol. Vsa dolina je v meglah. Solčni žarki trepečejo na oblačnih valovih, nad katere slikovito molita dva otoka: grad Boštanj in cerkev na lepem Kopanju.

Pretrga se meglena odeja in tam pod vzhodnimi hribi se zabljšči jezero. Po dolgotrajnem deževju se je nateklo toliko vode, da je poplavela lepo dolino. Skrivnosten svet je to, poln podzemskih vodnih potov, ki zbirajo dotoke in jih večinoma nevidno oddajajo tihi Krki, katere veliki viri za gorami tam na vzhodu napajajo to največjo reko Dolenjske.

Nikjer ne vidi opazovalčevo oko tudi v najhujših nalivih divjih hudo-urnikov; bistrnih potokov manjka in suša je huda šiba ondotnih prebivalcev. Apneni skladi Dolenjske so namreč silno porozni, voda jako lahko kemično deluje nanje in si išče tako le pota, ki pelje po razpokah navzdol. V neznanih globinah se zbira deloma nad neprodornimi plastmi, ali v vodnih podzemeljskih jamah. (Kateri izmed obeh slučajev velja za Dolenjsko, še ni dognano). Pod zemljo teče dalje in če sežejo neprodorne plasti do zemskega površja, morajo tudi vodni tokovi na dan. Kadar pa tesni podzemski kanali po močnem deževju ne morejo požirati ogromne množine vode, izstopi ta v globoko ležečih dolinah in poljih iz skrivnih svojih potov na dan in poplavi pokrajino. Uničen je poljedelčev trud.

Vsako leto se pojavlja povodenj v treh največjih kraških poljih na Dolenjskem: v Račenski dolini, Dobrempolju in v Ribniški dolini. Pred več let je bila povodenj v Račenski dolini tako silna, da so se ljudje v čolnih vozili iz Male Račne do Grosupljega, to je približno 6 km. To je danes nemogoče, ker je poskrbljeno za boljši podzemeljski odtok Račne.

Preveč bi bilo tu naštevati znamenitosti ondotnega sveta. Raziskati njegova čuda, najti podzemeljske odtokove vode, ki tako brezšumno takoj izgine z razvitega površja, to nalogo si je nadelo gori imenovano društvo. To je naloga, ki so jo na Kranjskem že vršili znameniti možje, učenjaki, ki jih ceni znanost: kakor dr. Schmidl, v. Haner, v. Moysisovicz, dr. Cvijič, Martel, Kraus. Putick i. dr. Sinovi domovine so malo delali na tem polju!

Tri leta vrši društvo tiho delovanje. Z veliko vnemo je vodil dela dve leti dr. Cerka. Nemila usoda ga je prezgodaj iztrgala društvu in tovarišem. Pod njegovim vodstvom se je preiskalo veliko število prepadov (jama, luknja, znanstveno ime Avens), ki držijo do zaprtih podzemeljskih, od vodnih tokov zapuščenih jam. Najglobokejši izmed njih je bila Marjanščica (84 m) nad Predolami. Priti do talne vode je bilo geslo preiskovalcev. Ni se našla. V skromnih razpokah se izgublja voda, ki pada ob deževju v obliki slapa s stropa.

Veličastno krasoto so našli v 74 m globoki Žiglovici nad Ribniško dolino. Izmed ostalih je treba omeniti še Pirnaščo (64 m) blizu Vel. Lipljen, Kevderc nad Predolami, Lisično istotam, Lochackerloch pri Kukovi Vasi na Kočevskem itd. V družbi z g. Perkotom iz Postojne se je natančno preiskala približno 50 m globoka in 1600 m dolga vodan Falkenhaynova Jama pri Lazah nad Planinsko dolino.

Kljub vsem naporom se ni posrečilo priti do kakega podzemeljskega toka.

Po smrti dr. Cerka so njegovi tovariši nadaljevali započeto delo. L. 1912 se je preiskalo okoli 40 jam. V prvi vrsti je bil namen, priti do morebitnega jamskega sistema, ki naj se nahaja pod pogorjem, delečim Ribniško dolino od Dobrega Polja, in to od Krke. Po važnih barvalnih poizkusih je bilo dognano z barvilom, da oddaja Ribniška dolina svojo vodo pod Dobrim Poljem Krki.

Le na nekaterih krajih se v Ribniški dolini izginole vode prikažejo v Dobrem Polju:

1. V Podpeški Jami (z velikanskim vhomom), ki je ravna. Voda še pred vhomom ponikne in izgine v tesnih kanalih, kjer je ni mogoče zasledovati. Navzgor se je zasledoval tok na karbidnih kotlih, dokler ni segel strop prenizko do vode.

2. V Kompoljski Jami. Dnevna luč sega prav do vode, ki je Ribniški Žlebič (dokaz: barvanje in ob povodnji nanešeni pesek in leseni delci od onostranskih žag). Jama se je zasledovala v goro vsled globoke vode zopet na kotlih do sifona.

3. V Potiskavcu, ki je, kakor obe gori omenjeni jami, v podnožju hribovja med Dobrim Poljem in Ribniško dolino, in sicer na strani prvega. Prekrasni kanali, pričajoči o silnem pritisku vode in njeni kemični moči, se vsled nedostatka priprav dosedaj še niso preiskali; zgodilo pa se bo to v doglednem času.

Fot. J. Kunaver.

Žrelo »Široke Jame«.

V zvezi s temi vodnimi jamami so tudi vsi ostali preiskani prepadi, vendar nikjer ne neposredno. Silno ozke razpoke peljejo iz tal teh jam v neznano globino k domnevanim vodnim tokovom, nahačajočim se pod gori omenjenimi gorskimi hrbti.

Izmed preiskanih prepadov nekaj najvažnejših : 1. Kriška Okroglica (93 m), ki bi bila po svojem v tri stopnje predeljenem vходу prištevati k tipu jame pri Trebiču; žal, da nima vode in je tako le nekaj kombiniran Avens. Tu so se našle krasne inkrustacije listja in vejic. — 2. Žegnana jama (30 m), na katero se veže pravljica iz starodavnih časov. — 3. Trunčeva Jama (43 m). — 4. Kraljica (26 m). — 5. Jama pri Laški Stezi in 6. ona na Reškovem svetu so zaenkrat le nekatere v množici nepreiskanih jam, v katere je vprvo stopila človeška noga

V pogorju med Krko in Dobrim Poljem so se dosedaj preiskale blizu skupaj ležeče: jama na Žunivcih (36 m), Okroglica na Plehu (glej sliko na prilogi!) (18 m) in po 20 m od te oddaljeni Skrinjca (29 m) in Široka Jama (56 m, glej podobo!) Zadnja je podarila preiskovalcem lepo inkrustirano jelenovo rogovje, ki se hrani v deželnem muzeju v Ljubljani.

Preiskavanja se bodo vršila sedaj dalje; izvršila se bodo kolikor mogoče natančno, da se bo ustreglo hydro- in geografu. Vendar v enem je težavno: onih, ki bi se zanimali za dela v tem čudovitem podzemskem svetu, in onih, ki bi podpirali društvo v njegovih težnjah, je malo, mnogo premalo! Seveda, društvo deluje tiho za spoznavanje naše lepe, vseh krasot polne domovine, in ta dela v globini so težavna. Pa plod in užitek mnogokrat velikega truda sta nepreplačljiva; kajti kar nudijo skrivnosti podzemlja, se ne da popisati; krasote onega sveta so nastale skrite v večni temi, in kdor jih hoče videti, se mora potruditi sam k njim v tmino iz solnčno obsijanih pokrajin. *Pavel Kunaver.*

Društveni vestnik.

Umrlí člani: Savinjska podružnica je izgubila dva zvesta člana: Pukl Jakob, sodni tolmač, je umrl 8. maja v Maria Enzersdorfu pri Dunaju. Bil je od l. 1897 ustanovnik »Savinjske podružnice«. — Jeraj Matija, posestnik v Nizki pri Rečici, je umrl 28. svečana. Bil je tudi ustanovnik »Savinjske podružnice«. Blag jima spomin! — Umrl je tudi g. Ludovik Stricelj, ravnatelj gasilnega in reš. društva, imetnik zlatega zasluž. križa, mnogoletni član Osred. društva.

Darila. — Osrednjemu Društvu: Gössova pivovarna je darovala za hotel »Zlatorog« 4 sodčke marčnega piva. Gospod Alojz Gorup iz Proseka je poslal volilo svojega očeta v znesku 100 K.

Občni zbori. — 12. *Kranjska podružnica.* — Njen 15. občni zbor se je vršil dne 7. marca 1913 ob polu 8. zvečer v bralni sobi Narodne Čitalnice v Kranju. Načelnik, prof. A. Zupan, otvori v smislu § 17 društvenih pravil ob polu 9. občni zbor, pozdravi navzoče in člana Idrijske podružnice, prof. M. Pirnata, ter preide takoj k dnevnemu redu.

Tajnik, g. dr. Jos. Kušar, prečita najprej zapisnik zadnjega občnega zbora, ki se odobri brez ugovora, nato poda naslednje poročilo o društvenem delovanju tekom prošlega leta:

»Ni dolgo tega, kar sem čital v nekem leposlovnem potopisu nastopne za vsakdanje življenje vsakega izmed nas primerne in poučne besede:

Človek biti, to se ne pravi biti samo borilec v življenji nego tudi popotnik. Kdor se ni učil in naučil, prav vse razmotrivati raz stališče popotnikovo, z jasnimi, nepodkupljivimi očmi, pa tudi z žarkim svitom dobrote; kdor ne zna, vedno in povsodi pred se gledati na svojo pot in njene ovire, pač pa nositi po koncu glavo, zroč brezpomembno v prazni zrak; kdor ne more brez otožnosti in brez srda puščati vsega za seboj, kar je lepega in grdega ter zoprnega kdaj na svoji zemeljski poti srečal ali prešel: ta ne pozna tajinstvenih skrivnostij potovanja. — Nehote mi je prišlo ob čitanju teh odkritih besedi na um naše planinstvo, čigar poglaviti smoter je ta, odpirati vsem prijateljem neskončne narave, ljubiteljem gora in planjav, nižin in višin, svet tak kakor je v istini, z vsem prijetnim in neprijetnim, s tem pa buditi v človeku nele občudovanje večne stvarnice, nego mu sočasno nuditi tudi uteho v njegovem trnjevem potu skozi težko življenjsko borbo. Razveseliti človeka, ga telesno in duševno okrepiti, ga navaditi krepko premagovati vse težave na potu, kažoč mu v enomer pot navzgor do zaželjenega cilja, ob enem ga pa tudi navajati do ravnodušnega prenašanja težav v očigled pričakovanemu užitku — sursum corda! — to je smoter našega potovanja, našega negovanja lepo razvijajoče se turistikke. — V isti meri pa je naloga in namen planinstva tudi ta, spoznavati svojo rodno grudo, ker le pravo spoznanje vrednosti rodi iskreno ljubezen do domovine, v nas ljubezen do našega naroda.

Ako smo se privadili domači turistikki, smo dobili utrjenih moči za daljši in višji polet preko mej lastne domovine; v srcu ljubezen do domačega ozemlja, stopamo v širni svet, primerjamo to in ono z našimi odnošaji, kritikujemo, hvalimo ali obsojamo ter rastemo v svojem naziranju, pridobivamo širše obzorje, zadobivamo globlje pojmovanje o življenju in njega potrebah ali razvadah, učimo se in s tem zakladom koristimo največ svojemu narodu. Brez svetovnega naziranja ostaja posameznik in ž njim cel narod starokopitnež, ki niti pojmiti ne more, da je onkraj njegovega plota tudi še kaj sveta, ki rodi in vzreja njemu enakopravne ljudi.

Brez življenjskega boja ni potovanja po razno posutih življenjskih stezah, ni napredka; kjer pa ni napredka, je stagnacija, mrtvilo. V večnem krogoteku, v večni izpremembi je problem našega žitja. Zatorej nestrašeno naprej innavzgor, ne meneč se za raznovrstne ovire in zapreke, držeč se gesla: Post nubila Phoebus!

Na zadnjem občnem zboru dne 1. sušca 1912 so bili izvoljeni za dobo 3 let (1912, 1913 in 1914) v podružnični odbor naslednji člani, ki so se razdelili tako: načelnik: c. kr. gimn. profesor Anton Zupan; podnačelnik: mestni župan Ferdinand Polak; tajnik: odvetnik dr. Josip Kušar; blagajnik: mag. pharm. Fran Šavnik; odborniki: dr. Edvard Globočnik, okrožni zdravnik; Josip Meden, trgovec; Windischer Karol, trgovec in tovarnar, vsi v Kranju. — Odbor je vršil svojo dolžnost v 3 odborovih sejah, poleg kojih so se stvari manjše važnosti dogovarjale tudi v zasebnih sestankih, če ni bilo treba formalnih sklepov.

Večinoma je bilo reševati tekoče stvari, ker minulo leto ni zadelo podružnice nobeno večje delo. Najvažnejše opravilo so bili računi in nadzorovanje ter oskrbovanje »Prešernove Koče« na Stolu ter vzdržavanje dovodnih potov. Gmotni uspeh naše kočje je kljub nekaj slabjšemu obisku, ki mu je bilo krivo slabo vreme prošlega poletja in jeseni, povoljen. Vsega skupaj je štela kočja 513 obiskovalcev; obisk po narodnostih gostov je razviden iz št. 2 le-

tošnjega »Planinskega Vestnika«. Posetniki »Prešernove Koče« so bili tako s postrežbo kakor tudi z razgledno točko raz Stol povsem zadovoljni. — Konserve češke provenijence so se obnesle glede kakovosti in tudi glede trpežnosti v shrambi. Seveda se je kočja do sedaj ob večjih obiskih redno izkazala premajhno, zato bodi v prihodnje prva skrb odboru in članom, da se napravi koči prepotreben prizidek proti vzhodu, kjer imamo še dovolj pripravnega sveta, ki ga ne bo težko uravnati. Ako se prizidek izvrši, potem bode zapadna soba služila izključno jedilnici, dočim jo moramo sedaj, ko stojita v njej dve postelji, ob večjem obisku premeščati v kuhinjo, kjer itak ni odvišnega prostora. Potrebno bi tudi bilo radi boljšega označenja društvenega sveta, da se okoli in okoli omejnici z zalisanimi kamni-mejniki, kakor je to videti na Kredarici, da se v bodoče izognemo morebitnim konfliktom. Edina težkoča so denarna sredstva, katera se pa bodo ob požrtvovalnosti članov že dala dobiti. — Na stavbo kake nove kočje pa za enkrat naša podružnica ne more misliti.

Glede dohodkov mi je omeniti le dvojce: Na viseči dolg za »Prešernovo Kočo« se bode iz nateklih dohodkov odplačalo letos 400.— K; polovica dohodkov se pa mora odšteti za »Planinski Vestnik«. — Vse drugo in tudi to je razvidno iz blagajnikovega poročila.

Vršil se je letos skupni društveni pešizlet: Kranj—Šenturška Gora (deloma Sv. Ambrož)—Kamnik, ki se ga je udeležilo 22 članov in članic; v Kamniku so se nam pridružili še nekateri po železnici dospeli izletniki. Vladovalo je na celem pešizletu in tudi pozneje v Kamniku prav veselo razpoloženje, osobito radi lepega vremena; v Kamniku pa se je vršila prosta zabava ob priznani dobri postrežbi gostilničarja g. J. Kende.

Dne 2. junija 1912 se je otvorila sezona na Stolu ob precejšnji udeležbi skupnega izleta naših članov, pri čemer je z veseljem konstatovati, da je nežni spol po številu celo nadkriljeval moške izletnike. Izletniki so prenočili v »Prešernovi Koči« in tovariš načelnik je izročil oskrbovanje gospodarju Antonu Legatu iz Sela. Omenjeni oskrbnik kočje je imel vsak čas poleg društvenih živil gostom na razpolago tudi mleko, moko, jajca in kruh.

Manjše izletne skupine, osobito pomlači in v pozni jeseni, so kaj rade pohajale bližnje enodnevne gore in hribe, tako n. pr. Grmado, Tošec, Ljubnik, Sv. Jošt, Sv. Mohor, Jamnik, Koreno nad Vrhniko; vedno se je napravil kak drug sestop v dolino, n. pr. v Polhovi Gradec, Vrhniko, Selca, Kropo itd. Taki manjši pešizleti izredno koristijo razvoju planinstva, ker jih je vzeti kot izborno trenažo za poletno sezono po višjih vršacih. Precej priljubljena je postala zveza Stol-Golica in obratno.

Naša podružnica tudi v minulem letu ni prejela nobene podpore od zunaj in je torej navezana skozi in skozi na svojo lastno moč.

Otvoritve Doma na Vršiču se je udeležila naša podružnica po tovarišu načelniku in več drugih članih. — Na zboru delegatov »Slov. Planinskega Društva« je bila podružnica zastopana po načelniku in tovarišu dr. Simonu Dolarju.

Žalostno dolžnost je bilo podružnici izpolniti ob nenadni smrtni nezgodi ponesrečenega vrlega planinca in ljubitelja ter raziskovalca narave, gospoda dr. Josipa Cerka iz Ljubljane. Kakor je Stol v poletnem času lahko pristopen hrib, tako nevaren je po zimi v snegu in ledu. Reševalno delo oskrbeli so mej drugimi tudi naši domačini izpod Stola. Podružnica je pričakovala pokojnikovega izprevoda po deputaciji pred vhodom v mesto na »razpotju«; člani in članice pa so z vencem in cvetjem okrasili pred »Jelenom« pokojni-

kovo krsto. Popoludne se je pomikal nepregleden izprevod žalujočih iz mesta čez Savski most do »Gaštea«. Tamkaj se je krsta ustavila in zbor »Narodne Čitalnice« v Kranju se je poslovil od žrtve gora z v srce segajočimi žalostinkami. Imenom podružnice pa je poročevalec spregovoril zadnje slovo nesrečnemu planinskemu tovarišu, ki mu bodi lahka zemljica domača. Z vlakom se je odpeljala v Ljubljano k pogrebu deputacija, obstoječa iz načelnika Antona Zupana, tajnika dr. Josipa Kušarja in odbornika Karola Windischerja; položila je imenom podružnice venec na prežgodnji grob.

Med podružničnim članstvom samim ni bilo smrti. — Vsega skupaj je bilo koncem leta 1912 članov 176 po številu, Kranjskih 128, zunanjih pa 48. — Kakor povsodi vsled obhoda ali drugih zasebnih vzrokov so člani posamič odpadali, a zopet novi pristopali. Število 176 članov je gotovo zelo povoljna številka, ki je do danes največja v društveni kroniki. To trajno naraščanje članov nam je pa tudi jamstvo, da ima planinstvo in njega umna in smotrna gojitev zdravo jedro v sebi. Tudi take, ki jih še ne štejemo v svojih vrstah, hočemo polagoma pridobiti, nele z besedami, marveč v prvi vrsti z živimi zgledi in vztrajnim delom.

Vabimo vse ljubitelje narave, da se odzivljajo našemu pozivu na pristop S. P. D., oziroma njegovim podružnicam; kajti le tisti, ki je planinec v resnici, ki obiskuje z ljubeznijo naše divne vršace ter združuje s svojim pohodom v gore tudi lep kos zdrave telovadbe v prostem gorskem zraku, le oni se bode vedel odreči za vselej poreklu: »hrib od spodaj!«

So trenutki v našem življenju, ki pa niso vsakemu usojeni, to so trenutki, kadar se človek ničesar ne kesa, ničesar ne obžaluje, pa tudi ničesar ne poželi; taki trenutki so srečni trenutki v človeškem življenju, in večna škoda, komur gre taka sreča mimo njegove poti. Dobiš pa takih trenutkov najprej na vrhu gore pod sinjim nebesnim svodom! Pospeši torej korake navzgor!« — Tajnikovo poročilo se soglasno odobri.

Nato poda blagajnik, gosp. Fr. Šavnik, naslednje poročilo:

Premoženjski izkaz za leto 1912: Imovina: vrednost Prešernove Koče z opravo 12750— K, vložna knjižica Kreditnega Društva, št. 431 150·13 K, vložna knjižica poštne hranilnice 281·47 K, opravljeni delež pri Kreditnem Društvu 5 K, 2 društvena znaka à 2 K, 4— K, razglednice 7848 à 5 h, 392·40 K; znamke (32 à 5 h, 1·60 K) narodni kolek (66 à 2 h, 1·32) reklamni znaki (140 à 2 h, 2·80 K), skupaj 5·72; orientacijska deska na kolodvoru 120— K, knjižnica 325— K, gotovina v blagajni 31. decembra 1912 329·49 K, skupaj 14.363·21 K; Dolgovi: dolg pri Kreditnem Društvu 4400— K, podružnično čisto imetje 9963·21 K, skupaj 14.363·21 K. — Računski zaključek za leto 1912: Imovina: Gotovina v blagajni 1. januarja 1912 5·33 K, članarina 950— K, darila 137·66 K, nabiralniki 104·27 K, razglednice 25— K, dijaške izkaznice 13·44 K, dvigi pri Kreditnem Društvu 697·59 K, dvigi v poštni hranilnici 450— K, skupni dohodki Prešernove Koče 1466·09 K, izkupilo za neporabljeno blago 30— K, društvene znamke 1·60 K, skupaj 3890·18 K; Dolgovi: Osrednjemu Društvu 462— K, oskrba in oprema Prešernove Koče 1355·71 K, davek 12·57 K, zavarovalnina 18·99 K, odplačila in obresti 1268·59 K, naloženo pri Kreditnem Društvu 274·66 K, naloženo pri poštni hranilnici 100— K, znamke, poštnina itd. 27·97 K, razno 41— K, gotovina v blagajni 31. decembra 1912 329·49 K, skupaj 3890·98 K.

Član V. Rus poroča v svojem in g. Valenčiča (kot pregledovalcev) imenu, da sta našla račune in vse knjige v popolnem redu ter predlaga odboru absolutorij. Predlog se soglasno sprejme.

Ker se k slučajnostim nihče ne prijavi, se zahvali načelnik zborovalcem ter zaključi ob 9. uri zvečer občni zbor.

Občni zbor Osrednjega Društva se je vršil dne 30. aprila. Poročilo smo odložili za 7. številko.

Koča na Poreznu (1632 m) bo od 7. junija dalje vsako nedeljo oskrbovana. **Informacijska pisarna Slov. Plan. Društva.** — Osrednji Odbor S. P. D. je sklenil, da otvori letos tekom sezone v sobi S. P. D. v Narodnem Domu v Ljubljani informacijsko pisarno, v katere področje spadajo sledeči posli: 1. izdaja dijaških izkaznic; 2. razpečavanje knjižic turist. vsebine (»Markirani poti« S. P. D. i. dr.); 3. informacije o gorskih i. dr. turah ter kočah S. P. D.; 4. sestava potnih načrtov po naših planinah; 5. vpisovanje članov S. P. D.; 6. naznanila glede stanja markacij in potov v svrhu popravil; 7. reklamacije, pritožbe in druge eventualnosti.

Pisarna (posluje društveni odbornik gospod R. Badiura) se je otvorila dne 26. majnika in bo odprta 3 krat na teden, in sicer v pondeljek, sredo in petek od 1— $\frac{1}{2}$ 3 ure popoldan skozi celo sezono do preklica.

Naslov za dopise (priloži naj se znamka za odgovor): »Informacijska pisarna S. P. D.« Ljubljana. Narodni Dom.

Novi člani. — Osrednjega Društva: gg. Vadjal Franc, c. kr. profesor, Dr. Toplak Franc, sekundarij deželne bolnice, Vovk Alojzij, knjigovodja, vsi v Ljubljani; Fistar Rudolf, asistent Južne Železnice v Matuljah; Vilfan Franc v Črnučah; inž. Král Vekoslav v Šturjah.

Cerkljanske podružnice: gg. Vižintin Stanislav, zidarski mojster z Renč, Lahajnar Mici, Kalan Nace, gostilničar, oba v Cerknem.

Goriške podružnice: g. dr. Franko Alojzij, odvetnik v Gorici.

Idrijske podružnice: gg. Sedej Fani, voditeljica c. kr. čipkarske šole v Idriji; Gnezda Jurij, posestnik v Gorenji Kanomlji; Kristan Anton, ravnatelj in urednik, Ljubljana-Šiška.

Podravske podružnice: gg. Babšek Ferdinand, železnični uradnik v Rušah; dr. Jerovšek Anton, ravnatelj Cirilove tiskarne v Mariboru.

Trboveljske podružnice: gg. Feštajn Franjo, rudniški uradnik, Sem Josip, trg. sotrud., oba v Trbovljah; Knez Hinko, trgovec in gostiln. v Št. Jurju.

Tržaške podružnice: gg. Lavrenčič Anton, bančni uradnik v Šklednju, Medič Hinko, c. kr. učitelj pripravnice v Trstu.

Vipavske podružnice: gg. Novak Anton, c. kr. sodni oficial, Šveiger Franc, c. kr. davčni asistent, oba v Senožečah; Ambrožič Jožica, učiteljica, Šporn Gregor, želez. nadzornik v p., oba v Vipavi; Skala Anton, učitelj v Podragi; Uršič Minka, učiteljica v Št. Vidu.

Vsebina: Janez Koprivnik: Pohorje. (Str. 109.). — Janko Miakar: Iz Zillertalskih Alp. (Str. 115.). — Dr. H. Tuma: Mangrtska skupina. (Str. 118.). — Naše slike: Na prilogi: Pogled s Stola na Triglavsko pogorje, Jama Okroglica. (Str. 122) V tekstu: Zrelo »Široke Jame«. (Str. 123.). — Obzor: Delovanje »Društva za raziskovanje podzemskih jam v Ljubljani«. (Str. 122.). — Društveni vestnik: Umrli člani, Darila, Občni zbori S. P. D.: Kranjske podružnice. (Str. 124.), Občni zbor Osrednjega Društva, Koča na Poreznu, Informacijska pisarna Slov. Plan. Društva, Novi člani. (Str. 128.).

Odgovorni urednik **Svitoslav Breskvar** v Ljubljani. — Izdaja in zalaga »Slov. Plan. Društvo«. Tisk J. Blesnika naslednikov v Ljubljani.